X. Gamybos vietos
Manufacturing Sites

Gamybos vieta
Manufacturing site

1. Vilnius

Tauras Poška

Vingrių gatvės 5A Vilniuje krosnys

2014 m. atlikti detalieji tyrimai sklype Vingrių g. 5A, Vilniuje, numatyto statyti gyvenamojo pastato su požemine automobilių stovėjimo aikštele vietoje (tyrimų plotas 735 m^2). Istoriniuose šaltiniuose minima, kad teritorija tarp Trakų gatvės ir Vingrių šaltinių XVI a. II pusėje gana tankiai apstatyta mediniais ar pusiau mūriniais pastatais. XVII a. pabaigoje atsirado daugiau mūrinių pastatų, daugiausia palei dabartinę Pylimo gatvę. XIX a. pradžioje tyrinėto sklypo aplinkoje jau minimi mūriniai pastatai (*VAA*, f. 1019, ap. 11, b. 4432). 1737, 1845 m. Vilniaus miesto planuose tirto sklypo vietoje užstatymas nepažymėtas.

Artimiausi archeologiniai tyrinėjimai Vingrių g. 5A sklypo aplinkoje vykdyti 2007, 2011 ir 2013 m. 2007 m. tyrimai vykdyti J. Basanavičiaus g. 8 / Vingrių g. 1 sklype (*LIIR*, f. 1, b. 5356). Jų metu fiksuotas iki 1,8 m storio kultūrinis sluoksnis, aptikta ne mažiau kaip dviejų medinių pastatų liekanų, surinkta XVI–XIX a. datuotų archeologinių radinių. Nors didžioji kultūrinio sluoksnio dalis buvo suardyta, išskirti du kultūrinio sluoksnio horizontai, datuoti XVI–XVIII a. ir XIX–XX a. pradžia. 2011 m. vykdyti tyrimai Vingrių g. 3 (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 510–511). Tyrimų metu fiksuotas iki 1,9 m storio kultūrinis sluoksnis. Didžiojoje tirto ploto dalyje sluoksnio horizontai suardyti XX a. II pusėje. P tirto ploto dalyje išskirti du horizontai – viršutinis, datuotas XIX–XX a. pradžia, ir apatinis – XVIII a. Surasta XVI–XIX a. archeologinių radinių. 2013 m. Vingrių g. 3A sklype vykdyti žvalgomieji ir detalieji archeologiniai tyrimai (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 375–378). Jų metu nustatyta, kad Vingrių g. 3A sklype kultūrinio sluoksnio storis siekia nuo 2,2 m V sklypo dalyje iki 3,2 m R. Viršutiniai horizontai suardyti iki 1,4–1,8 m gylio nuo dabartinio lygio. Jie susidarę XX a. pradžioje – II pusėje formuojant dabartinį paviršių. 1,4–1,8 m gylyje fiksuotas XVII–XVIII a. datuotas kultūrinio sluoksnio horizontas, kurio storis 0,7–1,4 m. Tyrinėto ploto V dalyje (plotai 1–4) 1,7–1,9 m gylyje atkasti du akmenų grindinių lygiai. I lygis (1,7 m gylyje) datuotas XVIII a., II (1,8–1,9 m gylis) datuotas XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia. 1,9 m gylyje aptikta dviejų krosnių, datuotų XVII a. II puse, liekanų bei ūkinės paskirties pastato, datuoto XVII a. viduriu, fragmentų. Tyrimų metu surasta XVI–XIX a. datuotų archeologinių radinių. Sklypo V dalyje, buvusio mūrinio pastato viduje (buvęs VRM autoūkio garažas, dabar sklypas Vingrių g. 5A) iškasti 3 šurfai ištiriant 12 m^2 plotą. Juose fiksuotas daugiau nei 2,2 m storio kultūrinis sluoksnis. Nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio horizontai iki 1,2–1,3 m gylio suardyti XX a. II pusėje. Giliau buvo 60 cm storio XVII a. datuotinas kultūrinio sluoksnio horizontas (1 pav.).

1 pav. Plote 1 rasta keramikos degimo krosnelė. T. Poškos nuotr.
Fig. 1. The pottery kiln found in area 1.

Detaliųjų tyrimų metu 2014 m. iškasti 4 plotai (1–4). Prieš pradedant tyrimus nugriautas dviejų aukštų mūrinis pastatas (buvęs garažas), būsimo pastato išorinių sienų vietose suleisti gelžbetoniniai poliai. Tyrimų metu fiksuotas 1–2,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Išskirti 3 kultūrinio sluoksnio horizontai. Pirmasis – 1 m storio tyrinėto ploto V pusėje, ir 2,5 m – R, suformuotas XX a. buvusio mūrinio pastato statybos metu. Antrasis – tai 1–1,5 m gylyje fiksuotas fragmentiškai išlikęs pilkos smėlingos žemės sluoksnis, kuriame fiksuoti dviejų apardytų grindinių fragmentai, datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. Trečiasis horizontas datuotas XVII a. ir fiksuotas ūkinių duobių, stulpaviečių ir aptiktų kalkių bei keramikos degimo krosnių vietose.

Tyrimų metu surasta XVII ir XVIII a. pabaiga – XIX a. datuotų archeologinių struktūrų. Sklypo P dalyje (plotai 1–2) rasti dviejų apardytų akmenų grindinių fragmentai, datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. ***Ploto 1*** P pusėje atkasti keramikos degimo *krosnelės* fragmentai (1 pav.). Jos išlikusi tik 70x52 cm dydžio apatinė dalis, buvusi įkasta į įžemį – smėlį. Mūryta iš raudonos spalvos pusplyčių, rištų moliu, orientuota PR–ŠV kryptimi. Pusplytės ir molis stipriai perdegę. Krosnelės R pusėje fiksuotas 1,6x1,5 m dydžio, 20 cm storio molio su degėsiais ir sutrūnijusio rąsto liekanomis plotas. Keramikos degimo krosnelės viduje ir aplinkoje aptikta

2 pav. Plote 3 rastų kalkių degimo krosnių fragmentai. T. Poškos nuotr.

Fig. 2. Fragments of a lime kiln found in area 3.

3 pav. Krosnis 1 (dugno lygis). T. Poškos nuotr.

Fig. 3. Kiln 1 (base level).

XVI a. pabaigos – XVII a. buitinės keramikos, plokštinių koklių fragmentų. Surastos krosnelės liekanos datuotos XVII a. II puse.

Plote 3 aptikti dviejų kalkių degimo krosnių fragmentai (2 pav.). *Krosnis 1* – 3,7x3 m dydžio, orientuota V–R kryptimi, mūryta iš 32–33x17–18x7 cm dydžio plytų ir įvairių dydžių puspl yčių, rištų moliu, didžioji dalis jų su braukomis. Mūrui naudotos plytos perdegusios, sutrūkinėjusios, suirusios, mūro mišinio (molio) masė ištižusi. Sienos storis 30–50 cm. R pusėje buvusi pakura, ši krosnies dalis labiausiai apardyta. Krosnies 1 vidinė dalis užpilta plytų nuolaužomis, perdegusio molio gabalais. Užpilde surasta XVI–XVII a. II pusės buitinės keramikos šukių, XVI a. pabaigos – XVII a. plokštinių koklių, dengtų žalia glazūra ir puoštų augaliniais, augaliniais – tęstiniais ornamentais fragmentų. Taip pat aptikta stiklinių indų – butelių, taurių šukių, metalinių radinių – arklio pasaga, batų pasagėlė, peilių rankenų ir geležčių fragmentų. Pačiame užpildo paviršiuje surasta žmogaus kaukolė.

Užpylimo storis krosnyje 1 siekė 1,4 m. Šiame gylyje atidengtas kieto perdegusio molio su pelenais, smulkiais kalkių gabaliukais, degėsiais sluoksnis, kurio storis siekė 40 cm. 1,8 m gylyje surastas krosnies dugno lygis. Tai 32x17–18x7 cm dydžio plytos, rištos moliu, dėtos ant 30 cm storio molio sluoksnio (3 pav.).

Krosnis 2 buvo krosnies 1 Š pusėje, primūryta prie Š sienos, 3,5x2,1 m dydžio, taip pat orientuota V–R kryptimi. Krosnies 2 V pusėje buvo 45x40 cm dydžio angos dūmams išleisti liekanos. R pusėje fiksuotas išlikęs buvusio skliauto fragmentas (1,3x1,2 m dydžio). Vidus taip pat užpiltas perdegusio molio gabalais ir plytų nuolaužomis. Radiniai kaip ir krosnyje 1 – XVI a. pabaigos – XVII a. keramikos ir plokštinių koklių fragmentai, stiklinių indų šukės. Iškasus užpildą, kaip ir krosnies 1 vietoje, 1,3–1,4 m gylyje atidengtas perdegusio molio su pelenais, smulkiais kalkių gabaliukais, degė-

0 5 cm

4 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios koklio fragmentas. T. Poškos nuotr.

Fig. 4. A fragment of a late 16th – early 17th-century stove tile.

siais sluoksnis be archeologinių radinių. Giliau pasiektas krosnies dugno lygis. Kaip ir krosnyje 1 dugne dėtos 32–33x17–18x7 cm dydžio plytos, rištos moliu. Plytos stipriai perdegusios, suskilinėjusios. Nuėmus grindis pasiektas įžemis – perkaitęs raudonos spalvos smėlis.

Nustatyta, kad ploto 3 vietoje surastos dviejų gamybinės paskirties krosnių liekanos. Spėjama, kad jos greičiausiai naudotos kalkių degimui. Atkastos buvusios požeminės kūrenimo krosnių dalys. V pusėje būta malkų pakrovimo angų. Surasti fragmentai datuoti XVII a. viduriu. Pagal užpilde rastus archeologinius radinius krosnys užpiltos XVII a. II pusėje. Krosnis 2 greičiausiai statyta vėliau, primūrijant ją prie Š krosnies 1 dalies.

Archeologinių tyrimų metu surasta ir registruota 2014 archeologinių radinių. Daugiausia surasta XVI–XVIII a. datuojamos buitinės keramikos. Tai glazūruotos, juodosios, raugo keramikos fragmentai. Taip pat surasta lipdytinės, kaimo keramikos šukių. Kita pagal gausumą radinių grupė – XVI a. pabaigos – XVII a. plokštinių koklių fragmentai. Didžioji koklių dalis dengta žalia glazūra, puošti augaliniais arba treliažo ornamentais. Išskirtinas vienas XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios karnizinio koklio fragmentas su liūto figūra (4 pav.). Taip pat surasta XVI–XVII a. dubeninių koklių ir statybinės keramikos, čerpių, grindų plytelių fragmentų. Rasta individualių radinių – tai batų pasagėlės, peilių fragmentai, kaulinių dirbinių ruošiniai, stiklinių indų šukės. Krosnies 2 užpilde surastos 7 XVII a. pypkių galvutės.

Kilns at Vingrių St. 5A in Vilnius

During the 2014 excavation (735 m^2) on the plot at Vingrių St. 5A, Vilnius, it was recorded that the cultural layer at the site was 1–2.5 m thick. It was determined that the upper layers, from a depth of 1 m on the E side of the excavated area to 2.5 m on the W side, formed in the second half of the 20th century. A late 18th–19th-century cultural layer horizon that has survived fragmentally was recorded at a depth of 1–1.5 m. A mid – late 17th-century layer was recorded at the site of storage pits and the discovered lime kilns.

Archaeological structures were discovered during the excavation: fragments of stone paving (areas 1–2) that date to the late 18th–19th century and the remains of two lime ? kilns (area 3) and a pottery kiln (area 1) (Figs. 1–3) that date to the mid – second half of the 17th century.

In 2014, 16th–17th-century finds (2104 of which were registered) were discovered during the excavation. 16th–18th-century household pottery, i.e. glazed pottery, blackware, and leaven ceramics was found in the greatest numbers. Sherds of hand built and rustic pottery

were also found. The next most abundant find group is fragments of late 16th–17th-century panel stove tiles (*Blattkacheln*), most of which were covered with green glaze and decorated with floral or trellis designs. Fragments of 16th–17th-century 'bowl-shaped' stove tiles (*Schüsselkacheln*) and structural ceramics, i.e. roof and floor tiles were also found (Fig. 4). The individual finds include heel plates, knife fragments, bone blanks, and shards of glass vessels. The fill of kiln 2 contained seven 17th-century pipe bowls.